

Вискушенко С. А.,
кандидат філологічних наук, доцент,
доцент кафедри англійської філології та перекладу
Житомирського державного університету імені Івана Франка

СТЕРЕОТИПІЗАЦІЯ ОБРАЗУ ТВАРИННИКА ВЕЛИКОБРИТАНІЇ

Анотація. Статтю присвячено дослідженню стереотипного образу фермерів-тваринників Великобританії, який є в колективній свідомості англійського суспільства.

Метою роботи є уточнити визначення поняття «стереотип», а також з'ясувати як стереотипізація образу сучасного англійського тваринника реалізується в узагальненому прототиповому баченні відповідної постаті у фаховій, науково-популярній і публіцистичній літературі, направлений на широку читачку аудиторію.

Матеріалом для виокремлення й аналізу стереотипів-образів послужили фахові джерела, нариси-есе, оглядові й енциклопедичні статті, присвячені життєдіяльності відомих постатей англійського тваринництва – Bernard Matthews, Bobby Waugh, Brynle Williams, Christopher John Suenson-Taylor Grantchester, Robert Ramsey Wiseman, Robert Backewell, Thomas Coke та інші.

Результати дослідження засвідчують, що стереотипи є вмістилищем суспільного досвіду людей і віддзеркалюють спільне й повторюване в їхньому повсякденному житті. Вони розглядаються як засіб економії зусиль людини під час сприйняття складних об'єктів. Було виділено й розглянуто наступні стереотипи англійського тваринника «прототиповий образ тваринника», «професійний стереотип», «оцінний стереотип» та «соціальний стереотип».

У роботі викладено інформацію про базові структурні одиниці стереотипів – атрибути. Зокрема, висвітлено загальні особливості кожного з них і виявлено їхні відмінні характеристики. До базових атрибутів стереотипу «прототипового образу тваринника» належать: «зовнішність і риси обличчя»; «риса характеру та розумові здібності». «Професійний стереотип» містить такі атрибути: «освіта»; «професійні якості та досягнення».

У межах «оцінного стереотипу» було виокремлено наступні атрибути: «морально-етичні характеристики»; «ставлення до тварин, колег, підлеглих»; «благодійна діяльність»; «внесок у розвиток суспільства». «Соціальний стереотип» має у своєму складі два атрибути: «соціальне походження»; «кінцевий майновий статок і статус».

Було встановлено, що у колективній свідомості Великобританії тваринник має позитивну оцінку, за винятком окремих негативних. Найвагомішими рисами сучасного тваринника є працелюбність, чесність, прямолінійність, новаторство, ініціативність, рішучість, допомога іншим, гордість і відчуття задоволеності своєю роботою, сімейність, сентиментальність. До негативних якостей заводчика тварин були віднесені наступні: ігнорування соціальними та екологічними проблемами, виготовлення неякісної продукції, прагнення до наживи.

Ключові слова: стереотип, стереотип-образ, стереотип-ситуація, атрибут, тваринник, фахова мова тваринництва.

Постановка проблеми. З підвищенням інтересу до вивчення лінгвокогнітивних аспектів різних фахових мов особливе

місце в лінгвістичних розвідках приділяється проблемі вивчення стереотипів. Англійська фахова мова тваринництва не стала виключенням. Питання тлумачення поняття «стереотип» порушувалося декілька десятиліть, але дотепер лінгвісти не однакостайні у його визначенні. У нашому дослідженні ми не ставимо перед собою завдання детального висвітлення різноманітних трактувань вищезазначеного феномену. Автор вважає за необхідне підкреслити тільки ті базові позиції, які лежать в основі наших бачень.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проведений аналіз існуючої літератури з даної проблематики показує, що різні аспекти розгляду специфіки формування стереотипів висвітлюються в працях багатьох відомих науковців далекого та близького зарубіжжя (Є. Бартмінський, О.А. Вороніна, І. Данилюк, В.В. Красних, Т.Б. Рябова, Л.П. Науменко, Є. Панасюк та інші).

Мета статті полягає у дослідженні стереотипного образу тваринника, який склався в суспільстві Великобританії і відображається у фаховій, науково-популярній й публіцистичній літературі.

Виклад основного матеріалу. Стереотипізація образу сучасного англійського тваринника реалізується в узагальненому прототиповому баченні відповідної постаті у фаховій, науково-популярній і публіцистичній літературі, направлений на широку читачку аудиторію.

Загалом у сучасній лінгвістиці термін «стереотип» (від гр. *stereos* – «твердий», *typos* – «відбиток») визначається як «детермінована культурою, упорядкована й фіксована структура свідомості, фрагмент картини світу, що уособлює результат пізнання дійсності певним угрупованням і є схематизованою стандартною ознакою, матрицею предмета, події, явища» [1, с. 579].

Стереотипи є вмістилищем суспільного досвіду людей і віддзеркалюють спільне й повторюване в їхньому повсякденному житті. Це засіб економії зусиль людини під час сприйняття складних об'єктів. У межах нашого дослідження поняття «стереотип» визначаємо як стале, укорінене уявлення, яке створюється свідомістю носія мови про особу, об'єкт, явище, ситуацію, поведінку тощо під час пізнавальної діяльності та є дещо спрощеним, поверхневим, а іноді й хибним їх баченням [2; 3].

Стереотипи диференціюються на стереотипи-образи та стереотипи-ситуації, базовими структурними одиницями яких є атрибути, включаючи предмети-атрибути, дії та предмети, на які ці дії спрямовані [4, с. 196]. Автора цікавить саме стереотип-образ як вірєць сучасного тваринника в рамках ментальних структур, які існують в уяві англійського суспільства.

Таким чином, матеріалом для виокремлення й аналізу стереотипів-образів послужили фахові джерела, нариси-есе, оглядові й енциклопедичні статті, присвячені життєдіяльності відо-

мих постатей англійського тваринництва – *Bernard Matthews, Bobby Waugh, Brynle Williams, Christopher John Suenson-Taylor Grantchester, Robert Ramsey Wiseman, Robert Backwell, Thomas Coke* та інші [5, с. 149–155].

Згідно з матеріалом дослідження, виокремлюються наступні стереотипи англійського тваринника: 1) «прототиповий образ тваринника»; 2) «професійний стереотип»; 3) «оцінний стереотип»; 4) «соціальний стереотип».

До базових атрибутів стереотипу «**прототипового образу тваринника**» належать: 1) «зовнішність і риси обличчя»; 2) «риса характеру та розумові здібності».

Щодо «зовнішності та рис обличчя», то не було зафіксовано певного стандарту або еталону цього атрибуту в колективній свідомості носіїв англійської мови, навпаки, опис зовнішності відомих постатей тваринництва Великої Британії тяжіє до різноманітності й має одне з найменших представлень, що свідчить про його незначущість, тобто цей атрибут не є визначальним у колективному портреті тваринника в країні.

На мовному рівні він представлений словосполученнями та предикативними структурами, реченнями-описами, наприклад, *ruddy complexion, large frame* (B. Williams), *farmer with a broad East Anglian burr; he was always wearing his famous tweed suit* (B. Matthews); *a big man with very broad shoulders; his hands, which are his most striking feature – huge, hamlike beasts, roughened and lined with thin white scars* (B. Waugh).

Атрибут «риса характеру та розумові здібності» викристалізовується в окремих словах, словосполученнях, синтагмах і предикативних структурах. Так, наприклад, *will be remembered as the jolly farmer; the cheery public person; clear focus; he was a great inspiration to show what can be achieved in life by hard work* (B. Matthews); *an honest man; he had infectious sense of humour; amiable nature; his Welsh was rich in idiom; no rabble-rouser; honourable and decent man; straight talking; infectious enthusiasm* (B. Williams); *ambitious and persistent; focused and determined* (W. Emmanuel-Jones); *characteristic calm; doesn't panic easy* (B. Waugh). Саме цей атрибут увиразнюється в загальному описі: *persistent; hard-working; ambitious; having sense of humour; calm; helping; honourable, proud*.

«**Професійний стереотип**» містить такі атрибути: 1) «освіта»; 2) «професійні якості та досягнення».

Атрибут «освіта» представлений синтаксичними конструкціями та предикативними структурами, наприклад, *skilled at mathematics, he won a scholarship to the City of Norwich School, but found it difficult to settle. Resultantly failing exams, the headmaster refused to let him reduce the school's pass-rate, and he left school with no qualifications* (B. Matthews); *studying at the Welsh College of Horticulture in Northop* (B. Williams); *gained a HND in Agriculture at Seale-Hayne Agricultural College in Newton Abbott, Devon* (A. Henson); *unqualified; poor discipline* (W. Emmanuel-Jones). Освіта не відіграє визначальної ролі в стереотипізації портрета успішного тваринника. На підтвердження цієї тези автор наводить декілька прикладів: *unqualified, failing exams, left school with no qualifications, poor discipline*.

Атрибут «професійні якості та досягнення» репрезентують атрибутивні синтагми та предикативні конструкції, речення, речення-судження тваринників про свою професійну діяльність, наприклад, *a figurehead for the poultry industry; one of the most expert turkey farmers in the world; a hugely successful entrepreneur; Mr Matthews built up his turkey breeding business*

from an operation he ran from his one-bed flat, with an investment of just £2.50, into Europe's biggest turkey firm; Rarely has any business been as synonymous with the hard work and values of one man; Bernard Matthews grew and developed this company through his entrepreneurial spirit, and clear focus; he built an innovative, and in its time, unique business; National Treasure; personally advertise his products on national television; he met Nikita Khrushchev to advise and discuss the modernisation of the Russian poultry industry (B. Matthews); *a farmers' leader; he masterly acted as spokesman; he made his name as a beef producer and as a breeder and judge of Welsh ponies and cobs; raised sheep and cattle; the chair of the Flintshire branch of the Farmers' Union of Wales, to which he devoted a great deal of his time and energies; a champion of farming and rural affairs; the Tories' shadow rural affairs minister* (B. Williams); *"the standards are very high, but you have to watch other people and learn from them and keep working your way up"* (R. Priestley); *the Waughs have been pig farmers for more than half a century. As far back as Waugh can remember, pigs were his whole life. He doesn't drink, doesn't smoke, doesn't have hobbies. Just the pigs* (B. Waugh). Цей атрибут має одне з найчисельніших мовних представлень, що свідчить про його значущість для стереотипізації образу. Професійний стереотип репрезентує класичного британського фермера-тваринника: *professional; hard-working; is able to build an organization, grew and develop it; cooperative; enterprising; devotes all the time to the animal farming*.

У межах «**оцінного стереотипу**» вирізняють чотири атрибути: 1) «морально-етичні характеристики»; 2) «ставлення до тварин, колег, підлеглих»; 3) «благодійна діяльність»; 4) «внесок у розвиток суспільства».

Атрибут «морально-етичні характеристики» представляють атрибутивні, об'єктні, предикативні конструкції, речення-судження тваринників про свою діяльність, наприклад, *there was nothing of the rantipole about him* (B. Williams); *from a bad boy to a millionaire; urban living makes you selfish. In the rural community you have to help each other. If one of my cows gets stuck in a ditch I can't just call 999. I have to get it out myself with the help of people around me; chase success, not money because with success money and far greater rewards will follow* (W. Emmanuel-Jones); *Richard helps out on a neighbouring dairy farm, milking two days a week and covering holidays and busy times* (R. Priestley).

Атрибут «ставлення до тварин, колег, підлеглих» репрезентують атрибутивні, об'єктні, предикативні синтагми, речення, афористичні вислови, речення-судження, наприклад, *"Our employees do not abuse turkeys"; «Turkeys have a very low IQ. All they need is food and warmth. They don't need to be taken to the cinema twice a week"* (B. Matthews); *he had an excellent working relationship; he was a good friend* (B. Williams). У колективній свідомості цей стереотип тваринника має позитивну оцінку, за винятком окремих негативних, наприклад, *he conned the public into thinking he was "Uncle Bernie" when in fact he ran a ruthless business that caused horrendous suffering and made him a lot of money; he was accused of putting profit before animals; birds packed into overcrowded, darkened sheds in a Matthews factory* (B. Matthews); *Waugh was convicted of cruelty and of feeding unprocessed waste to his animals* (B. Waugh).

Атрибут «благодійна діяльність» увиразнюють атрибутивні, об'єктні, предикативні синтагми, речення-описи, афористичні вислови, наприклад, *Bernard was known for helping proj-*

ects at Norwich Cathedral, Norwich Hospital, University of East Anglia, True's Yard Museum, Norwich Castle Museum, USAAF Memorial Library and others across Norfolk (B. Matthews); launched a rural scholarship scheme (*The Black Farmer Rural Scholarship*) through which young people from inner city communities are given the opportunity to experience what it is really like to live and work in the rural community (W. Emmanuel-Jones).

Атрибут «внесок у розвиток суспільства» репрезентують атрибутивні, об'єктні, предикативні синтагми, речення-описи, наприклад, *a pioneer of rare breed conservation* (J. Henson); *the first to implement systematic selective breeding of livestock; using a system he called "in-and-in", Bakewell was the first to separate males from females with the intention of controlling which traits were passed on to subsequent generations; was the first to breed cattle to be used primarily for beef* (R. Bakewell).

«Соціальний стереотип» має у своєму складі два атрибути: 1) «соціальне походження»; 2) «кінцевий майновий статус і статус».

Атрибут «соціальне походження» представляють атрибутивні синтагми, речення-описи, афористичні вислови, наприклад, *born into a farming family* (A. Henson); *born in Jamaica, he grew up in the West Midlands; "I'm a poor boy, done good"; he was one of nine children living in a small terrace house* (W. Emmanuel-Jones); *Bernard Matthews was born in Brooke, Norfolk, the son of a car mechanic and his housekeeper wife* (B. Matthews).

Атрибут «кінцевий майновий статус і статус» репрезентують атрибутивні та об'єктні синтагми, речення-описи, наприклад, *Britain's turkey king; the man who must count as Britain's most famous farmer; the biggest turkey farmer in Europe, with 57 separate farms in Britain, employing more than 7,000 people. And at Christmas, one third of all turkeys eaten in Britain will be Matthews birds; multi-millionaire with a fortune estimated at over £300m; a Cessna jet, a 160ft ocean-going motor yacht called Bellissima – "really bootiful" in Italian – and a villa in St Tropez* (B. Matthews); *Adam now runs the 650-ha estate with a flock of 350 commercial ewes* (A. Henson).

Висновки. За результатами аналізу можна представити розгорнутий опис стереотипного образу фермерів-тваринників Великобританії, який є в колективній свідомості англійського суспільства. У масовій свідомості суспільства Великобританії тваринник має позитивну оцінку, за винятком окремих негативних. Отже, найвагомішими рисами сучасного тваринника є працелюбність; чесність; прямолінійність; новаторство; ініціативність; рішучість; допомога іншим; гордість і відчуття задоволення від того, чим займається; сімейність; сентиментальність тощо.

Такі риси характеру тваринників Великобританії можна віднести до позитивних, які переважно сприяють розвитку тваринництва й сільського господарства загалом і забезпечують суспільні потреби в продуктах тваринництва. Крім того, необхідно зазначити, що до негативних якостей заводчика тварин були віднесені наступні: ігнорування соціальними та екологіч-

ними проблемами; виготовлення неякісної продукції; прагнення до наживи тощо, які зовсім не сприяють просуванню тваринництва.

Література:

1. Селіванова О.О. Сучасна лінгвістика : термінологічна енциклопедія. Полтава : Довкілля-К, 2006. 716 с.
2. Маслова В.А. Когнитивная лингвистика : [учеб. пособие]. [2-е издание]. Минск : ТетраСистемс, 2005. 256 с.
3. Науменко Л.П. Сучасний англійський бізнес-дискурс в комунікативно-прагматичному та концептуальному висвітленні: [монографія]. Київ : Логос, 2008. 360 с.
4. Красных В.В. Этнопсихолінгвістика и лингвокультуро́логия: [курс лекцій]. Москва : Гнозис, 2002. 284 с.
5. Вискушенко С.А. Фахова мова тваринництва: лінгвокогнітивний і комунікативно-функціональний аспекти (на матеріалі британського варіанта англійської мови): дис. на здобуття наук. ступеня канд. філол. наук: спец. 10.02.04. Херсон, 2012. 267 с.

Vyskushenko S. The British animal husbandman image stereotypization

Summary. The given article is devoted to the research on the British animal husbandman stereotypical image which exists within the collective consciousness of the British society.

The purpose of the research is to determine the stereotypical image of the British animal husbandman within the British society. The methodological foundations of the research are the principles of the cognitive-discursive paradigm in modern linguistics; the following methods were used to analyze the data: descriptive-analytical, semantico-cognitive analysis, interpretation in the context, cognitive and pragmatic interpretation.

The paper focuses on the generalized definition of the fundamental notion of the research, namely "stereotype". The special attention is drawn to the findings about the basic theory which is considered to be essential in the contemporary terminology studies. The number of scientific views about the most important principles on the stereotypization are analyzed.

Thus, stereotypes are regarded as the repository of people's social experience and they reflect common, generalized as well as repetitive images, ideas about someone or something in their day-to-day lives. Such stereotypes of the British animal husbandman as "prototypical animal husbandman image", "professional stereotype", "evaluative stereotype", "social stereotype" were distinguished, considered and illustrated. The article highlights the information about the basic structural components of the stereotypes – attributes. These structural units are enumerated and described.

It was found out that the British animal husbandman is generally viewed within the collective consciousness of the British society as persistent, hard-working, honest, proud, determined, helping, enterprising, calm man with sense of humour, has perfect working relationships, is a good friend, known for helping projects, cooperative, devotes all the time to the animal farming.

The results of the research can serve as the theoretical and practical basis for the further study of the stereotypes within the linguo-cognitive approach in the terminology studies.

Key words: stereotype, stereotype-image, stereotype-situation, attribute, animal husbandman, English animal husbandry professional language.